Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Ocak-Şubat-Mart-Nisan Cilt: 11 Sayı:1
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / January-February-March-April Volume: 11 Issue: 1
2024
www.joimar.com

ZEKÂT ŞARTI OLARAK TEMLİK

THE INTENTION AND ASSIGNMENT AS THE CONDITIONS OF ZAKAT

Habibullah MURADİ

Doktora Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslâm Hukuku Anabilim Dalı, Bursa, Türkiye, Orcid:0009-0003-4498-4355
***e-mail:** habibullah_muradi@hotmail.com

ÖZET
İslâm dininin en önemli rükünlerinden biri olan zekât hicretin ikinci yılında Müslümanlar üzerinde mali bir ibâdet olarak farz kılınmıştır. Bu mali ibâdetin doğru bir şekilde ifa edilebilmesi için Kur'ân-ı Kerîm'de belirtilen sekiz sınıfa verilmesi gerekmektedir. Bu sınıflar hakkında ne kadar görüş birliği bulunsa da bazıları üzerinde dönemin gerektirdiği kimi şartlardan dolayı ihtilafa neden olmuştur. Üzerinde ihtilaf edilen sınıflardan biri de fî-Sebîlillâh kavramıdır. Bu kavram hakkında farklı görüşlerin olduğunu görmek mümkündür. Bu ihtilafların sonucu olarak temlîk şartı ortaya çıkmıştır. Zekâtta temlîk şartı klasik bilginler tarafından her ne kadar kabul edilmiş olsa bile günümüzdeki bilginler onun şart olmadığını ileri sürmektedirler. Dolayısıyla iki yaklaşım arasındaki ihtilafı deliller çerçevesinde incelemek ve İslâm ülkelerindeki mevcut uygulamaları ortaya koyabilmek için bu konunun çalışılmasını uygun gördük. Bu çalışmada yapılacak tespitlerin faydalı sonuçlar doğuracağını umuyoruz.
Anahtar Kelimeler: İslâm, hukuk, fıkıh, zekât, temlîk

ABSTRACT
Alms, one of the most important pillars of Islamic religion, has been assumed as a financial worship on Muslims in the second year of Hijrah. In order for his financial worship to be performed correctly, it has been declared that it must be given to the eight classes mentioned in the Qur'an. Although there is a consensus on these classes, some have caused disagreements on some of the conditions that the period requires. One of the disputed classes is the concept of "Fi-Sebîlillâh" (On the Divine Path). It is possible to see different views about this concept. As a result of these disputes, the condition of "Conveyance" has emerged. No matter how much it is accepted by classic scholars that "Conveyance" in Alms is conditional, present-day scholars argue that it is not a requirement. To examine the dispute between the two periods and to obtain a conclusion from this examination, we deemed it appropriate to work on the basis of the subject matter. We believe that the findings of this study will have beneficial results.
Key Words: Islamic law, canon law, alms, conveyance

GİRİŞ

İslâm'ın en önemli esaslarından biri olan zekât, hicretin ikinci yılında farz kılındı. Kur'ân, Sünnet ve Ulemanın icması ile farz kılınan zekât, İslâm'ın beş esasından biri olarak kabul edilmektedir. İslâm'ın rükünlerinden biri olduğuna göre insanların en büyük imtihanlarından biri olduğu aşikârdır. Bu ibadetin diğer ibadetler gibi büyük bir özen ve kulluk şuuru ile yerine getirilmesi için onunla ilgili hükümlerin bilinmesin gerektirmektedir.

İnsanların elinde bulunan mal varlığının üzerinden bir yıl geçip nisap miktarına ulaştıktan sonra toplanması ve hak eden kişilere verilmesi icap eder. Kendilerine verilmesi uygun görünen şahısların ve onların konumunda olan yerler hususunda ulema arasında görüş ayrılığı meydana gelmiştir. Bu meselelerden biri de **temlîk şartı** olmuştur. Temlîk konusunun günümüzde yaşanan sorunlardan biri olduğunu düşünerek bu konuyu dört mezhebin delillerini temel alarak incelemeye çalıştık.

Temlîğin şart olup olmaması konusunda geçmişteki âlimler arasında fazla ihtilaf görülmemektedir. Günümüze gelince özellikle son dönemde yaşan âlimler tarafından tartışılmaktadır. Bazı âlimler temliğin şart olduğunu söylerken, bazıları da şart olmadığını belirtmektedir. Şart olmadığını söyleyen âlimler ise Tevbe sûresinde geçen ayette sekiz kişi ile sınırlı tutulmamasını ifade etmektedir. Fî Sebîlillâh'tan kasıt sadece harbe katılanlar veya hacca gidenler değildir. Çünkü "Allâh yolunda" kavramı, geniş bir anlam ağına sahip olması dolayısıyla Allâh için yapılan her şeyi kapsamaktadır. Bundan dolayı zekâtı belli sınıflarla sınırlandırırsak **fî-Sebîlillâh** kavramını kısıtlamış oluruz.

Temliği şart olarak görenlerin delili ise zekâttan bahseden ayetteki *"ve â'tu'z-zekât"* kavramıdır. Bu kavramdan yola çıkarak bireyin zekâtını kendi eliyle veya kurum vasıtası ile ayette geçen müstahak kişilere vermesi gerektiğini söylemektedirler. Çünkü zekâtı belli yer ve kişilere özelleştirirsek, Allâh yolunda yapılan her türlü çalışmaları kısıtlamış oluruz, bu da zekâtın amaçlarına ters düşmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.) (ö.11/632) ve Hulefâ-i Râşidîn dönemlerine baktığımızda zekât fonundan zaman zaman köle azat edilmesi için fon ayrıldığını, zaman zaman ise **müellefe-i kulûb** (gönülleri ısındırılan, yumuşatılan kimseler) için pay verildiğini görüyoruz. Ayrıca zekât müessesesinin İslâm'a özgü bir sistem olduğunu da ifade etmeliyiz.

I. GENEL OLARAK ZEKÂT'IN ŞARTLARI

A. TEMLÎK

1. Sözlük ve Terim Anlamı

Sözlükte; **(تَمْلِيكٌ)** "temlîk" Arapçada "malik olmak" anlamındaki **(مَلَكَ)** "meleke" fiilinin "tef'îl" babından gelen mastarı olup, "mülk olarak vermek" demektir. (el-Leğevi, 1997) Diğer bir manada temlîk; elde ettiğin her şeydir. Maddi ve manevi olarak kendine mülk edinmektir. (Ebû Zehre, 1996)

Temlîk, **(تَمْلِيكٌ)** mülkiyeti bir başkasına devretmektir. Devir ise bir maldan kendi mülkiyet hakkını düşürerek, hibe, ferağ, teberru' vb. suretlerle ivazlı veya ivazsız olarak başkası üzerine devir ve tesis etmektir. Alacaklının borçlusunu borçtan ibra etmesidir. (Erdoğan, 1998)Başka bir tarifle temlîk; eşya üzerindeki mülkiyet hakkını (milk) veya malî bir hakkı başkasına devretmeyi ifade eder. (Aybakan, 2011)

Terim olarak zekâtta temlîk ise "zekâtın fakire bizzat veya vekâlet yoluyla teslim edilmesi" anlamına gelmektedir. Temlîk neticesinde mal, ilk sahibinin elinden çıkıp başkasının mülkiyetine geçmekte ve tasarruf hakkı ikinci mâlikin olmaktadır. (Mevsılî, 2007)

2. Şartlar İçerisindeki Yeri

Zekâtın rüknü, nisaba ulaşan maldan zekât miktarını çıkarıp ilgili sarf yerlerine teslim etmektir. Burada söz konusu sarf yerine yapılan teslimat, bir anlamda malın Allâh Teâlâ'ya teslim edilmesidir. Zira mâlikin elinden çıkmış olan mal, fakirin mülkiyetine Allâh Teâlâ tarafından geçirilmiş olur. Dolayısıyla da mal sahibi, Allâh adına O'na niyabeten malı teslim etmiş demektir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmaktadır: (Çalık, 2016)

﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ "Bilmiyorlar mı ki, kullarının tövbesini kabul eden Allâh'tır ve sadakaları kabul eden de O'dur. Şüphesiz Allâh tövbe kapısını alabildiğine açık tutmaktadır, rahmetiyle her şeyi kuşatmaktadır." (et-Tevbe, 9) Hz. Peygamber de (s.a.v.); {اَلصَّدَقَةُ تَقَعُ فِي يَدِ الرَّحْمٰنِ قَبْلَ أَنْ تَقَعَ فِي كَفِّ الْفَقِيرِ} "Sadaka, fakirin eline geçmeden önce Rahmân'ın eline geçer." buyurmaktadır. (Kasânî, 1978)

Zekâtın asıl itibariyle bir ibadet olduğu malumdur. İbadet kavramı, yapılan işin bütünüyle Allâh'a mahsus olduğu anlamını taşır. Başka bir ifadeyle mal sahibi yerine getirmekle mükellef olduğu zekât miktarını Allâh'a tahsis edip, O'na niyabeten elden çıkarıp fakirin mülkiyetine geçirmektedir. İşte bu mülkiyete geçirme dolayısıyla Hanefî mezhebine göre zekâtta temlîk konusu şart koşulmuştur. Bu şartın sonucu olarak da zimmet taşımayan hayır yollarına, cami, köprü, su işlerine, ölü teçhizine, vb. yerlere zekât verilmesi geçersiz sayılmış ve buralar zekâtın sarf yerleri olarak görülmemiştir. Çünkü zimmet olmayınca temlîk şartı gerçekleşmemektedir. Yine bu şartın bir gereği olarak, zekât olarak çıkarılan yiyeceği ve mukabili başka bir maddenin bizzat verilmesi yerine, bu yiyecekler fakirlere sabah ve akşam yedirilecek olsa dahi temlîk şartı tahakkuk etmediğinden dolayı zekâtı ifa etmiş olmaz. (Kasânî, 1978)

Hanefî mezhebine göre zekâtta temlîk şartı, "zekâtı verin" ayet-i kerimesine dayanmaktadır. Zekâtı vermek de onu temlîk etmekle olur, bu da ancak başkasının eline geçmekle olur/tamamlanır.

Zekât esas itibariyle bir ibadettir. İbadet olarak yapılan işin, bütün varlığı ile Allâh'a teslim edilmesidir. Zekât miktarı kadar mal fakire teslim edilince, bu mal sahibinin elinden çıkıp Allâh'a tahsis edilmiş olur. Bir mal Allâh için elden çıkarılınca, onun mülkiyeti sahibinin elinden alınmış olur ki bir daha ona geri dönmez. (Yavuz, 1992)

Temlîk, ölümden sonra yapılırsa vasiyet söz konusu olur. Miras yoluyla mülkiyetin intikaline ise temlîk denilmez. Zira bu sonucun oluşmasında mâlikin hiçbir etkisi yoktur.

Temlîk ve ibâha konusuna gelince, temlîkin cevazında ihtilaf yokken ibâhanın cevaz tartışmalıdır. İbâha muhataba yararlanma müsaadesi verirken, mâlikin mülkü varlığını sürdürür. Dolayısıyla kişinin ibâhaya konu ettiği mal ile mülkiyet bağını sona erdiren bir işlem değildir. Muhataba sadece tüketme veya kullanma izni veren ibâha temlîkten daha zayıf bir yetki veya imkân sağlar. Bu bağlamda mâlikin bağ veya bahçesindeki meyveden yararlandırma izni vermesi, izin verilen kişiyi o meyveye malik kılmaz. Dolayısıyla muhatabın ne onu satmaya ne de bir başkasının faydalanmasına yetkisi olur. Temlîkle bu gibi konularda farlılık gösteriyor. (Aybakan, 2011)

II. ZEKÂT ŞARTLARINDAN TEMLÎK

A. TEMLÎK İLE İLGİLİ YAKLAŞIMLAR

Soysal bir düzen içerisinde ve devlet kontrolünde icra edilen zekât, devlet tarafından düzenlenen müesseseler nezaretinde düzenli bir şekilde toplanır ve müstahak olan kişilere dağıtılır. Zekât ferdi bir iyilik değildir. O sosyal içerikli bir ibadet olup, onun işleyişini devlet

kontrolü altına alır; kurduğu müesseselerle belirli bir düzen içerisinde zekâtın toplatılması ve dağıtılmasını sağlar.

Kur'ân-ı Kerîm'deki delilleri şu şekilde sıralamak mümkündür: Allâh Teâlâ zekâtın sarf yerlerini sıralarken, zekâtın toplama ve dağıtılmasında çalışan zekât memurlarına (âmil) da pay ayırmış, onların ihtiyaçlarını yine zekâttan karşılamıştır. Bu da zekâtın her şeyiyle müstakil bir müessese olduğunu ve zekât memurları eliyle toplanıp dağıtılmasının esas kabul edildiğini, bunun için âmillere zekâttan pay ayrıldığını da açıkça ortaya koymaktadır. (Karaman, 1984)

1. Temlîki Şart Gören Yaklaşım

Zekât fakirler grubuna verildiğinde bizzat şahsın eline veya vekiline, devlete verildiği takdirde devlet memuruna teslim edilmesi icap eder. Zekâtta temlîk şartının koşulması, zekâtın verileceği yerlere kesin olarak ulaşması içindir. Zekâtta temlîk şartı, Kur'ân-ı Kerîm'deki "zekâtı verin" (Bakara,2) ifadesine dayanmaktadır. "Bilmiyorlar mı ki, kullarının tövbesini kabul eden Allâh'tır ve sadakaları kabul eden de O'dur. Şüphesiz Allah tövbe kapısını alabildiğine açık tutmaktadır, rahmetiyle kuşatmaktadır." (et-Tevbe, 9) Zekâtı vermek de onu temlîk etmekle, yani başkasının eline geçirmekle olur.

Zekât esas itibariyle bir ibadettir. İbadetse yapılan işin, bütün varlığı ile Allâh'a tahsis edilmesidir. Zekât konusu mal, fakire teslim edilince, sahibinin elinden çıkıp Allâh'a tahsis edilmiş olur. Bir mal Allâh için elden çıkarılınca, onun mülkiyeti sahibinin elinden alınmış olur, bir daha geri dönmez. (Yavuz, 1992)

2. Temlîki Şart Görmeyen Yaklaşım

Zekâtı devlet eliyle veya devlet gibi zekâtla ilgili işleri takip eden kurumlar aynı devlet gibi naip durumundadır. Hz. Peygamber (s.a.v.) dönemine baktığımızda bir Müslüman zekâtını bizzat fakire verdiğine dair bir kayıt mevcut değildir. Onlar zekâtlarını Hz. Peygamber'e yani devlete veriyor, devlet de bunu gereken yerlere tevzi ediyordu. Eğer zekâtın bizzat fakire temlîki şart koşulursa, yani fakirin eline doğrudan veya dolaylı geçmesi şart koşulursa, Hz. Peygamber dönemindeki zekâtların geçerli olmaması gerekir. (Yavuz, 1992)

B. TEMLÎK İLE İLGİLİ YAKLAŞIMLARIN DELİLLERİ

Öncelikle belirtilmelidir ki, zekât kişisel bir bağış değildir. Aksine zekât sosyal yönü olan bir vecibedir. Bu yüzden zekât, devlet tarafından bir plan dâhilinde toplanarak yönetilir ve düzenli bir kurum gözetiminde yürütülür. Alınması gereken yerlerden almak, verilmesi gereken yerlere müstahak kişilerin durumuna göre dağıtılır. Bunun birçok örneğini Kur'ân-ı Kerîm'de ve Hz. Peygamber'in sünnetinde görmekteyiz.

Kur'ân-ı Kerîm'de *mesârifu'z-zekât* arasında sayılan "ve'l-'âmilînin" (zekât işlerinde çalışan memurların) nafakasını teminat altına almak üzere bunların maaşlarının zekât fonundan verilmesi emredilmiştir. (et-Tevbe, 9)

Hz. Peygamber de (s.a.v.) Muâz'ı (r.a) Yemen'e gönderirken ona şöyle demiştir: "Onlara söyle, muhakkak ki Allâh (c.c.) onların mallarında bir sadakayı farz kılmıştır. Zenginlerinden

alınır, fakirlerine verilir. Onlar bu söylenileni yaparlarsa, mallarının en iyisini almaktan sakın, mazlumun bedduasından da sakın, çünkü mazlumun duası ile Allâh arasında perde yoktur." (Buhari, 1989) Bu hadisten anlaşılmaktadır ki Hz. Peygamber (s.a.v.) devlet başkanı olarak sadece kendisi değil, görevlendirdiği vali (naip) tarafından da zekâtın toplanmasını emretmiştir. (Buhari, 1989)

Sahabiler döneminde de zekâtı, Hz. Osman (r.a.) dönemine kadar devlet tarafından tayin edilen memurlar topluyordu. Fakat daha sonraki dönemlerde mallar, açık ve gizli mallar diye ikiye ayrılmıştır. Açık (hububat vb.) malların zekâtını devlet adına amiller topluyordu ve kapalı (nakit para, altın gibi) malları ise şahısların kendileri müstahak kişilere veriyorlardı. Bu yüzdendir ki Hz. Peygamber'e verdikleri zekâtı kendisine vermekten kaçınan Arap kabileleri hakkında Hz. Ebû Bekir; "Allâh'a yemin olsun ki Rasûlullâh'a verdikleri zekâtı bana vermezlerse onlarla savaşırım" demiştir. Hz. Ebû Bekir'in bahsettiği zâhir mallar, özellikle hayvanlardır. (Karaman, 1984)

1. Temlîki Şart Görenlerin Görüşleri ve Delilleri

Bu görüşü benimseyenlere göre özellikle klasik eserlerde, zekâtın devlet veya onu temsilen zekâttan mesul olan kuruluşlar tarafından toplatılması konusunda fikir birliği mevcuttur. Fakat zâhirî (açık) mallar ve bâtınî (gizli) malların, kişinin kendisi tarafından mı verileceği yoksa devlet tarafından mı dağıtılacağı hususunda, mezhepler arasında ihtilaf söz konusudur. Ayrıca hemen her mezhepte temlîk şartını kabul edenler olduğu gibi, kabul etmeyenler de vardır.

a. Hanefîlerden Bazı Âlimler

Hanefîlere göre "temlîk" kişinin kendisi veya vekili tarafından fakirin veya ayette bahsedilen diğer grupların eline verilmesi ile gerçekleşir. Delil olarak şu ayeti zikrederler: ﴿...وَآتَوُا الزَّكَاةَ...﴾ "…zekâtı verirlerse..." (et-Tevbe, 9) Çünkü temlîk, malın ya da paranın ancak kişinin tasarrufu altına girmesi ile meydana gelir. Bunların haricinde cami yapımı, köprü, yol, hastane, ölünün kefen masrafı gibi yerlere vermekle temlîk gerçekleşmez. (Mevsılî, 2007)

Hanefî fakihlerinden Şürünbülâlî'ye (ö.1069/1659) göre zekât, Kur'ân-ı Kerîm'de belirtilen şu sekiz gruba yöneliktir: "Sadakalar/Zekâtlar yalnız fakirlere, hiçbir şeyi olmayan miskinlere, sadaka toplayan âmillere, kalpleri İslâm'a ısındırılacak olanlara, azad edilecek kölelere, borçlulara, Allâh yolunda savaşanlara ve yolda kalmış kimselere" (et-Tevbe, 9) verilir. (eş-Şibli, 1970)

Yine son dönem Hanefî/Osmanlı âlimlerinden İbn Âbidîn'e (ö.1252/1836) göre temlîk, ayette zikredilen bütün sınıflara verilmesi icap eden zekât rükünlerinden biridir. Zira zekâtın bu sınıflar haricinde verilmesi sahih değildir. (İbn Âbidîn, 1272)

Temlîk şartını benimseyen Hanefî fakihleri genel olarak ﴿...وَآتَوُا الزَّكَاةَ...﴾ ayetini delil olarak göstermişlerdir. Ayette "vermek" anlamında geçen lafzın temlîke delalet ettiğini dile getirmişlerdir. Bu nedenle fakir veya fakirin yerine geçen kişilere temlîk şartına dayanarak zekât fonundan elden teslim edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla zekât fonundan cami, sebil ve benzeri insan niteliği taşımayan yani zîrûh olmayan yerlere, kurumlara verilmesi isabetli değildir. (Mevsılî, 2007)

b. Mâlikîlerden Bazı Âlimler

Zekât sarf yerlerinden bazı sınıflarda, temlîk şartını kabul eden Mâlikîler, muellefetu'l-kulûb, fi'r-rikâb, el-gârimîn ve fî-sebîlillâh gibi zekât verilecek sınıflarda temlîk şartı bulunmasına gerek duymamışlardır. Bu görüşte olanların delillerini şöyle özetlemek mümkündür: ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ...﴾ âyetindeki "lâm" harf-i ceri, temlîk anlamı için gelmemiştir. Sadece kime verilebileceğini ifadeye yöneliktir. (el-Mâlikî, 1952)

Zekâtın kime verileceği hususundaki ayetin zahiri manasından yola çıkılarak temlîkin vacip olmadığı görülmektedir. Ayrıca temlîkin vacip olduğu yaklaşımında olanlar nassın gerektiğinden fazlasını kabul etmiş sayılırlar. Konuya ilişkin Karâfî (ö.684/1285) şöyle der: "Ayette temlîke delâlet eden bir lafız yoktur. Temlîkin gerektiğini söyleyen biri olacaksa ayetin lafzından çıkmış kabul edilmektedir." (el-Mâlikî, 2008)

İbn Abbâs (ö. 68/687-88), ﴿...وَفِي الرِّقَابِ...﴾ ayetinin tefsirinde şöyle diyor: "zekât malından azat edilir." (İbn Kesîr, 1980) Buradaki temlîk vacip olsaydı kölelerde olması mümkün olmayacaktı. Nitekim malın sahibi olan kölelere haiz olmayacaktı.

c. Şâfiîlerden Bazı Âlimler

Şâfiîlere göre temlîk, kişiye ait olan malın, kendisi veya vekili tarafından fakirin veya ayette geçen diğer grupların bizzat eline geçecek şekilde verilmesi ile gerçekleşir. Zira temlîk zekâtın rükünlerindendir, bundan dolayı ayette geçen bütün sınıflara verilmesi gerekir. Bu sınıfların haricinde verilmesi sahih değildir. (İbn Âbidîn, 1272)

Alâuddîn el-Bağdâdî, (ö.741/1341) "fî-Sebîlillâh" sınıfının gaziler ve hacılar olduğu görüşü ile, bu görüşü savunan ulemayı zikrettikten sonra diğer bir görüş olarak şunu aktarmıştır: Bazıları demişlerdir ki "Allâh yolunda" sözünün manası geneli kapsamaktadır. Onu yalnızca gazilere veya hacılara hasretmek caiz olmaz. Bu sebepten dolayı bazı fakihler "Allâh yolunda" hissesinin köprü yapmak, mescit ve kale inşa etmek, ölü teçhizi gibi buna benzer bütün hayır yollarına sarf edilmesini caiz görmüşlerdir. Çünkü "Allâh yolunda" kavramı, yapılan bütün hayır işleri kapsamaktadır. Birinci görüş üzerinde cumhur ittifak ettiği için bu görüş diğerinden daha evladır. Doğrusu da budur. (el-Bağdâdî, 2004)

d. Hanbelîlerden Bazı Âlimler

Zekâttan sorumlu olan bazı sınıflarda temlîkin şart olduğunu kabul eden Hanbelî âlimlerden İbn Teymiyye, (ö.728/1328) ayette "lâm" harfiyle mukterin olan sınıflarda temlîk şartı bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü ayette geçen "lâm" harfinin temlîki işaret ettiğini savunmuştur. Buna binaen miskin olanları bir yemeğe davet etmesi veya ölü olan birinin borcunu ödemesi caiz değildir. Bu görüşü de İmam Ahmed'den (ö. 241/855) nakledilen rivayetlerindendir. (İbn Teymiyye, 1997)

e. Çağdaş Bazı Âlimler

Temlîk, zekâtın şartlarından biri olup olmadığı hususunda incelenmesi gereken konulardan biridir. Bana göre zekâtta temlîk şartı hakkında uzun yıllardan beri farklı görüşler bulunmaktadır. Klasik ve modern bilginlerin çoğu ve dört mezhep imamı da temlîki zekâtın bir şartı olarak görüyorlar. Buna binaen ibadet olarak kabul edilen zekâtı ihtiyatlı bir şekilde

eda etmemiz icap eder. Zekât fonundan umumi yerlerde kullanılması modern meselelerden biridir. Daha önce üzerinde tartışma yapılan meselelerden biri değildir. Aynı zamanda önceki bilginler tarafından desteklenmediği gibi İslâm tarihi boyunca uygulanmamıştır. Bu bağlamda umumi yerlere verilebileceğini savunan bilgilerin delilleri pek tutarlı görülmemiştir. Umumi yerler için zekâtın dışındaki mallardan tahsil edilirse, şüpheden uzak olup daha isabetli görülmüştür. (Takî,)

Son dönem âlimlerden Elmalılı Hamdi Yazır'a göre "fî Sebîlillâh" kelimesinin özel anlamları olduğu apaçıktır. Bunlar: 1. Allâh için cihat yani savaş, 2. Hac ibadeti, 3. Allâh için ilim öğrenme olarak düşünülebilir. Bu bakımdan "Allâh yolundakiler" ifadesi dinin örfünde de cihat için özel isim olmuştur. Çünkü Allâh için yolculuk yapma ve kendini her şeyiyle ona adama en hususi ibadetlerden biridir ve bunun için bütün müfessirler ve fıkıh âlimleri bu anlam üzerinde fikir birliğine varmışlardır. Bununla beraber hacda da bu mana vardır. Sonuç olarak, "Allâh yolundakiler" ibaresinin sadece "zarf" veya "sıfat" olarak kullanılması arasında önemli bir fark mevcuttur. Birincisi genel, ikincisiyse özel bir anlamdır. İlk anlamı ile bütün ibadet ve hayırlar, Allâh yolunda ve O'nun rızası için yapılmaktadır. İkinci anlamıyla ise verilen zekâtlar, ancak ayette belirtilen yerlere verilebilir. "Allâh yolundaki" zekât, özel sınıflar ve yerlere verilen zekâttır ki özellikle Allâh'ın adına ve O'nun dinini yüceltmek ve yaymak için çalışanlara verilen zekâttır. Bu fark bilindiği ve meşhur olduğu içindir ki, bütün müfessirler, meşhur mezhep âlimleri ve fakihler bu "Allah yolundakiler" ifadesinden asıl muradın mücahitler yani İslâm'ın savaşçıları olduğu görüşünü savunmaktadır. (Elmalılı, 1971)

2. Temlîki Şart Görmeyenlerin Delilleri

Dört mezhepten bazı âlimler, zekât sarf yerlerinden olan fî Sebîlillâh ifadesini "fakirler ve miskinler" dışında daha geniş çerçevede yorumlamış ve zekâtın harcama alanlarını tevsi etmişlerdir.

a. Hanefîlerden Bazı Âlimler

Hanefî âlimlerinden Kasânî'ye (ö.587/1191) göre; "فِي سَبِيلِ اللهِ/Allâh yolunda" ibaresi kapsamlı bir kavramdır. Bu ibare Allâh yolunda yapılan bütün hayır işlerini içermektedir. Örneğin yol, cami, köprü, su yolları, savaş teçhizatı gibi bütün bunları kapsayan genel bir ıstılahtır. (Kasânî, 1978)

Diğer bir Hanefî âlimi Muhammed b. Muhammed ez-Zebîdî (ö.1205/1791), "Allâh yolunda" tabiri için şu açıklamaları yapmaktadır: "Cenâb-ı Allâh'ın bu sınıfta, mücahitleri ve cihat için infak etmeyi kastetmesi mümkündür. Çünkü "fî-Sebîlillâh" kavramına örfte bu ad verilmiştir. Yine bundan Allâh'a yaklaştıran bütün hayır yollarını kastetmesi de mümkündür. Ancak bu sınıf, sebil sözünün gerektirdiği mana hasebiyledir. Allâh'ın yolu ise diğer ilahi isimler dışında bu ismin hakikatinin delâlet ettiği manadır. Bu nedenle bu isim, Allâh yolunda sınıfının diğer mahlûklar sınıfını nazarı itibara almadan iyi ahlak cinsinden olan ve her insan için belki de hayvanlar için, hatta susuzluktan kuruduğunu gördüğümüz her ağaç için amme menfaatinin gerektirdiği işlere şamildir. Buna göre insanın elinde zekât malı bulunur da onunla o ağacı susuzluktan kurtarırsa, bu harcama da Allâh yolunda yapılan bir harcama olur.

Eğer "fî-Sebîlillâh" terkibinden maksat, mücahitler ise örfte mücahitlerin kimler oldukları bilinmektedir. Mücahitlerin kendileri de "Allâh yolunda" olduklarından nefisleri ile mücadele etmek için onlara zekât malından yardım yapılabilir. Bir hadîs-i şerîfte Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyor: "Sizler küçük cihattan büyük cihada dönünüz." Büyük cihattan kastedilen nefis ile mücahede etmek ve onu Allâh'ın rızasından alıkoyacak arzulardan uzak tutmaktır. (Zebîdî, 2002)

Yine Hanefî âlimlerinden Seyyid Hasan Sıddık Han (ö.1307/1890) *"Fethu'l-Beyân"* adlı eserinde, cumhurun "zengin de olsalar, bu sınıfın gaziler ve savaşta nöbet tutanlar" olduğu görüşünü savunmakta ve İbn Ömer (ö.73/693), İmam Ahmed ve İshak'tan nakledilen rivayetleri de zikrettikten sonra şöyle demektedir: Allâh yolunda sözü umumi olup, onu özel bir şeye tahsis etmek caiz olmaz, bundan ötürü ölüyü teçhiz etmek, köprü yapmak, cami, yol, kale inşa etmek gibi bütün hayır yolları bu sınıfa girmektedir. Ancak evla olan birinci görüştür. Çünkü cumhur bu manada ittifak etmiştir. (Seyyid, Hasan, 1992)

b. Mâlikîlerden Bazı Âlimler

Mâlikî âlimlerinden İbnü'l-Arabî (ö.543/1148) temlîkin şart olmadığını söylemiştir. Temlîki bireysel olarak değil de genel olarak düşünmek gerekir. Zekâtı, Kur'ân-ı Kerîm'de geçen sekiz grupla sınırlandırmamak lazım. Zekât fonundan yeri geldiğinde, ihtiyaç olduğunda ülkesinin güvenliğini sağlayan muhafızlara da verilir. Güvenliği sağlamak için her türlü teçhizatın zekât fonundan alınması gerekir. Bunların haricinde Allâh (c.c.) yolunda yapılan, yollar, köprüler ve cami gibi halkın genelini ilgilendiren işlere de zekât fonundan verilmesi mümkündür. (İbnü'l-Arabî, 1974)

c. Şafiîlerden Bazı Âlimler

Şafiî âlimlerden Fahruddîn er-Râzî, (ö.606/1210) sadakanın âyet-i kerîmede geçtiği üzere sekiz sınıf haricinde "fî Sebîlillâh" kavramını daha geniş tutmuş, Allâh yolunda yapılan bütün hayırları kapsadığı görüşünü savunmuştur. Örneğin; mescitler, hanlar, medreseler, okulların yapımı ile imarı, ölülerin kefenlenmesi ve teçhizi gibi diğer hayırlara harcanması caizdir (Râzî, 2002)

Beyzâvî'ye (ö.685/1286) göre, "fî-Sebîlillâh" cihada sarf etmek için gönüllülere harcamak ve beldenin güvenliğini sağlamak üzere teçhizat almak için bu fondan harcama yapılabilir. Örneğin; at ve silah almak için veya köprü, cami ve su yollarında da aynı fondan sarf edilebilir. Çünkü "fî-Sebîlillâh" ifadesi öyle geniş bir kavramdır ki, onun için yapılan her türlü hizmet Allâh için sayılır. (Beyzâvî, 1285)

d. Çağdaş Bazı Âlimler

Seyyid Kutub'a (1906-1966) göre "fî-Sebîlillâh" sonuna kadar açık bir kapıdır. Allâh (c.c.) kelamını yeryüzünde tahakkuk ettiren toplumun bütün menfaatlerini içine alır. Yani bu kavramı sınırlandırmamız mümkün değildir. "Allâh yolunda" kavramı Allâh için yapılan her şeyi içine alır. Mesela cami, köprü, su yolları, öğrenciye burs, ülkenin güvenliği için askere silah yardımı bu fondan temin edilebilir. (Seyyid Kutub, 1984)

Muhammed Abduh (1849-1905) da konu hakkında şöyle demektedir: "fî-Sebîlillâh" yol demektir. Allâh yolu ise Allâh'ın rızasına ulaştıran itikadi ve ameli yol demektir. Kur'ân-ı Kerîm'de dini mahiyetteki cihat ve savaş "Allâh'ın yolu" ifadesiyle sıkça yan yana geldiği için mezhepler; gaziler ve sınır boylarında nöbet tutanların zekâttan pay alacakları konusunda hem fikirdir. Bu pay yalnız bunlara mahsustur diyenler olduğu gibi, "Allâh yolu" ifadesinin şümulüne giren şeylere de hisse ayrılır diyenler vardır. (Muhammed Abduh, 2011)

Diğer âlimlerden Seyyid Sâbık (1915-2000) *"Fıkhu's-Sünne"* adlı kitabında şöyle demektedir: "Allâh'ın yolu, Allâh'ın rızasına ulaştıran ilim ve amel yoludur. Cumhura göre; bu sınıftan kastedilen mananın savaş olduğu, devletten maaşı olmayan ve gönüllü olarak savaşa giden gazilere "Allâh yolunda" sınıfının hissesinden zekât verilebileceği görüşündedir. İster zengin olsun ister fakir olsunlar bunlara zekâttan bir hisse ayrılır. Askeri hastaneler yapmak, umuma hitap edecek hayır işleri yapmak, yollar, yol inşası ve askeri sınırlara çekme gibi işler bu ayetin genel manası içine girer. Burçlar, kaleler, köprüler ve savaş uçakları da bunun bir örneğidir. Zamanımızda ise Allâh yolunda zekât verilecek en önemli yerlerden biri, kâfirlerin görüşlerini yaymak için yaptıkları gibi, kurulacak cemiyet ve teşkilatlardır. Propagandacılar yetiştirerek bunları kâfirler arasına göndermek suretiyle İslâm'ın fikirlerini yayacak olan bu kabil şahıs ve müesseselere zekât verilebilir. Dini ilimlerle diğer ilimleri öğreten ve topluma fayda sağlayan medreseler de bu hükmün içine girmektedir. Bu durumdaki medreselere ve başka bir işle meşgul olmak imkânından mahrum bulunan öğretmenlere, meşru vazifelerini yerine getirmeye devam ettikleri ve başka yoldan geçim temini fırsatından yoksun bulundukları müddet, bunlara zekâttan maaş verilebilir. İnsanlar kendilerinden maddeten yararlansa bile zengin olan âlimlere zekât verilmez. (Seyyid, Sâbık, 1977)

III. İSLÂM ÜLKELERİNDEKİ ZEKÂT KANUNLARINDA TEMLÎK İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

A. GENEL OLARAK ZEKÂT KANUNLARI

Kur'ân-ı Kerîm ve Sünnette, "mali ibadet" olarak tanımlanan zekât, Hz. Peygamber ve Râşid Halîfeler döneminde büyük ölçüde kurumsallaşmış ve müessese hüviyeti kazanmıştır. Bu sayede zekâtın toplanması ve merkeze getirilmesi ve müstahak olan kişilere verilmesi konusunda birtakım kurallar geliştirilmiştir. Fakat Müslümanların son birkaç asır içerisinde batı ülkeleri ile teması neticesinde onların gerek ekonomik kalkınmaları gerekse sosyal refah düzeylerine vakıf olmaları, Müslümanların birçok konuyu ve özellikle iktisadi kaynak olan zekâtı yeniden gündeme getirmelerine yol açmıştır.

Kuşkusuz İslâm'ın en önemli sosyal güvenlik, yardımlaşma ve toplumsal dayanışma yollarından biri olan zekâtın, devlet gücü ile desteklenerek kurumsallaştırılması, onun toplumsal fonksiyonunun vazgeçilmez şartıdır. Böylece zekât, ibadet olma özelliğinin yanı sıra, bir sosyal güvenlik kurumu olarak Hz. Peygamber ve Râşid Halîfeler dönemindeki kimliğini kesp etmiş olacaktır.

Ferdi ve vicdani ibadet olan zekât anlayışı yakın zamana kadar devam etmiştir. Ancak İslâm dünyasında gelişen faaliyetler neticesinde zekâtın devlet kanunlarında, kanunlaştırılmak suretiyle devlet tarafından organize edilmeye başlandığını müşahede etmekteyiz. Zekâtın kanunlaştırma sürecinde temlîkin önemli bir konuma sahip olduğunu görmekteyiz. Ülkeden ülkeye konu hakkında farklı yaklaşımlar söz konusudur. Elbette bu farklılık devletin uygulamalarında da etkin rol oynamaktadır. Buradan hareketle söyleyebiliriz ki, devletlerin uygulamalarında zekâtta temlîk şartı kabul edilip edilmediği konusunda olumlu ve olumsuz iki uygulama mevcut olduğu görülmektedir. (Cici, 2016)

B. TEMLÎK ŞARTINI BENİMSEYEN ÜLKELER

1. Sudan

1881'de kurulan Demokratik Sudan Cumhuriyeti'nde, 1990 yılında zekât ile ilgili yasalar yeni düzenlemelere tabi tutulmak suretiyle kabul edilmiş ve halen uygulama devam etmektedir. (Cici, 2016) Günümüzde de yürürlükte olan zekâtla ilgili yasalar zekâtın toplanmasını ve dağıtılmasını da içermektedir. Zekâtın dağıtımında temlîk şartına bakıldığında, bu yasalarda şart olduğunu görmek mümkündür. Ayette zikredilen sınıflara münhasır olacak şekilde tevzi edilmesi ve Allâh'ın yolunda sınıfından kabul edilen cihat edenlere de hasretmek suretiyle verilmesi gerektiği belirlenmiştir. (Yavuz, 1992)

2. Suudi Arabistan

1926'da ilk anayasasını çıkarmış olan Suudi Arabistan'da müstakil bir zekât kanunu hazırlanmadığından, zekâtla ilgili düzenlemeler zaman zaman ilan edilen kraliyet fermanından oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle zekâtla ilgili uygulama sırasında bazı önemli değişiklikler de yapılmıştır. Yapılan bu değişiklikler (1396/1976) yılında kral tarafından bir talimatname çıkarılarak zekâtın yarısının devlet tarafından toplanması, diğer yarısının ise mal sahipleri tarafından ilgili yerlere dağıtılması kararlaştırılmıştır.

Arabistan'ın zekât dağıtımında temlîkle ilgili yapılan uygulamada, temlîkin şart olduğu mülahaza edilmektedir. Kraliyet tarafından belirlenen layihalara göre zekâttan toplanan malların, sosyal faaliyetlerde kullanılması caiz değildir. Zekât fonları yol, okul, cami ve köprü inşası gibi hayır projelerinde kullanılmaz. Böyle bir uygulamanın bulunması bize Suudi Arabistan'da temlîkin şart olduğunu kabul ettiklerini göstermektedir. (Cici, 2016)

3. Libya

1951'den itibaren federal anayasası işlemeye başlayan Libya Arap Cumhuriyeti'nde, 47 maddelik zekât kanunu çıkarılmış olup genel olarak Malikî mezhebine dayanmaktadır. Bu kanunun uygulamasıyla ilgili de 30 maddelik bir uygulama talimatnamesi çıkarılmıştır. Ayrıca Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak zekât idaresi genel müdürlüğü kurulmuştur.

Libya'da zekât dağıtımında temlîk ile ilgili yapılan uygulamalar temlîkin şart olduğunu ortaya koymaktadır. Zekât dağıtımı genellikle Kur'ân-ı Kerîm'de geçen sekiz grup arasında tevzi edilmektedir. (Cici, 2016)

C. TEMLÎK ŞARTINI BENİMSEMEYEN ÜLKELER

1. Kuveyt

Kuveyt Emirliği 16 Ocak 1982 tarihli yasa ile Beytü'z-Zekât adıyla bir zekât fonu kanunu kabul etmiştir. Söz konusu zekât fonu evkaf ve İslami İşler Bakanlığı denetimine tabi tüzel kişiliğe sahip bir kurum olarak faaliyet gösterir.

Kuveyt'te zekât dağıtımında temlîk ile ilgili yapılan uygulamalar, temlîkin şart olmadığını göstermektedir. Zekât alacakları, Kur'ân'da belirtilen sekiz gruptur. Yine taslağa göre çalışanların maaşları çıkarıldıktan sonra artan mal varlığının %20'sini mükellef kendisi muhtaçlara verebilecek, %30'u da sosyal güvenlik bakanlığınca muhtaç olan ailelere verilmek üzere tahsis edilecektir. Ayrıca din eğitimi için mescit, yol, hastane ve köprü gibi kurumlar inşa etmek, İslâmî yayınlar, hükümet dışı sosyal örgütleri desteklemek, borçlu ve ihtiyaç sahibi kişilere faizsiz borç vermeyi yaygınlaştırmak gibi amaçlarla dağıtılabilir. (Cici, 2016)

2. Mısır

1922 tarihinde istiklaline kavuşmuş olan Mısır Cumhuriyeti'nde, İslâm ülkelerinin birçoğunda olduğu gibi zekâtın zorunlu olarak toplanıp gereken yerlere dağıtılmasını öngören bir kanun mevcut olmamakla birlikte bazı zekât kanunu projeleri hazırlanarak yeni teşebbüsler de olmuştur. Bu çerçevede ilki 1948'de olmak üzere 1971 ve 1983-1984 yıllarında zekâtla ilgili üç taslak hazırlanmıştır. Buna göre Mısır'da, zekât dağıtımında temlîkle ilgili icra edilen uygulamalar, temlîkin şart olmadığını ortaya koymaktadır. Zekât dağıtımı, 1948 tarihli taslakta, zekâtın harcanacağı yerler konusunda Kur'ân'da belirtilen sarf yerlerinin dışına çıkılmıştır. Nitekim 1983-1984 tarihlerinde çıkarılan taslakta, muhtaç olan kişiler eğer çalışıp kazanabilecek durumda iseler, bir daha zekât almaya muhtaç olmayacak ve durumunu düzeltecek şekilde onlara yardım yapılması düzenlenmiştir. (Cici, 2016)

3. Pakistan

Pakistan'da, 1949'da ilk kurucu meclis tarafından alınan karara göre Müslümanlar, bireysel ve toplumsal hayatlarını İslâm'a göre sürdürebileceklerdir. Federal hükümet 1959'da zekâtla ilgili yeni kararlar almış, ayrıca Ocak 1961'de eyalet hükümetlerinin zekât faaliyetlerini organize etmesi için Maliye Bakanlığı'nda bir büro açmış ve 28 Mayıs 1967'de mahalle ve köylerde beytülmalin gelişmesini teşvik etmek amacıyla valiler konferansı yaptırmıştır. Batı Pakistan'da eyalet hükümeti Ocak 1968'de zekât konusunda özel bir araştırma yaparak bir tüzük yayınlamıştır.

Pakistan'da da zekât dağıtımında icra edilen uygulamalar, temlîkin şart olmadığını ortaya koymaktadır. Zira zekât dağıtımı iki şekilde yapılmaktadır. a) Direkt yardım; maişetini kendiliğinden kazanamayanlara özellikle yetimlere, boşanmışlara, özürlülere ve engellilere yapılır. b) Dolaylı yardım; medreselere, eğitim, sosyal, yoksul ve sağlık kurumlarına yapılır. Pakistan'da özellikle toplam harcamanın yüzde onundan fazla olmayan idari harcamaya izin verilmesi gibi konularda Ürdün zekât kanunundan yararlanıldığı anlaşılmaktadır. (Cici, 2016)

D. TEMLÎK ŞARTINI BAĞLAYICI GÖRMEYİP GENİŞLETEN VE FARKLI YORUMLAYANLAR

1. Ürdün

Ürdün'de zekât kanunu 11 Ocak 1978'de kabul edilmiştir. Ürdün'de zekât paylaşımında temlîki bağlayıcı görmeyen uygulamalar şöyledir: 1. İhtiyaç sahiplerinin ihtiyacını karşılamak, 2. İhtiyaç sahibi öğrencilere burs yardımında bulunmak, 3. Yetim, yoksul ve engellilerin ihtiyaçlarını karşılamak, 4. Yolcular, 5. Toplam yıllık faturalarının yüzde onundan fazla olmayan ödemeleri karşılamak, 6. İhtiyaç sahibi kişilerin kaldığı darülacezeler, 7. Zekât fonunun varlıkları hükümetin koyduğu bütün vergilerden muaftır. (Cici, 2016)

2. Bangladeş

Bangladeş'te zekât kanunu Halk Cumhuriyetinin zekât fonu yönetmeliği 1982 tarihinde kabul edilmiştir. Burada zekât dağıtımında temlîki bağlayıcı görmeyen uygulamalar mevcuttur. Meselâ zekât fonundan öğrencilere burs verilir, zekât alması uygun olan fakir ve yardım alamayan ve evsiz insanlara yetimhaneler, hastaneler ve mesleki eğitim kurumları aracılığı ile zekât verilir. (Cici, 2016)

3. Yemen

Yemen Arap Cumhuriyeti zekât kanunu, 1980 tarihli cumhuriyet fermanı ile uygulanmaktadır. Zekât dağıtımı konusunda temlîki bağlayıcı görmeyen uygulamalar ile ilgili Yemen herhangi bir görüş beyan etmemiştir. Bunu tamamen kişinin kendi ihtiyarına bırakmıştır. (Cici, 2016)

4. Malezya

Malezya anayasası zekâtın işleyişini eyaletlerin yetkisine devretmiştir. Zekât işlerinden sorumlu merci ilgili eyaletin dini kuruludur. Bu amaçla eyaletlerde yerel yasal düzenlemeler yapılmış, federal bölge için ise zekât yönetimiyle ilgili özel bir yasa çıkarılmıştır. Her eyalette bulunan *Eyalet Dini (İslâm) Kurulu'*na bağlı olarak bir "Eyalet Dini (İslâm) Dairesi" bulunmaktadır. Bu dairelerin de "Beytü'l-Mâl" ve "Beytü'z-Zekât" olmak üzere iki bölümü vardır.

Malezya'da zekâtın dağıtımı hususunda temlîki bağlayıcı olarak gören herhangi bir uygulama bulunmamaktadır. Yapılan hizmetler şunlardan ibarettir: 1. Fukara ve Miskinlere genel olarak bu durumdaki şahıslara; (gıda, nakdi destek, ilaç yardımı, ramazan yardımı, kira, evlenme, burs, eğitim desteği, okul üniforması, acil sağlık hizmeti, felaket yardımları, beceri geliştirme, iş yardımı, konut onarımı, malullere yardım, kadın ve çocuklara barınma. 2. Yeni Müslüman olanlara yapılan yardımlar; (dini eğitim, geçici konaklama, İslâm'ı tanıtan örgütlere yardım, evlenme. 3. Kölelerin serbest kalmasına yönelik yapılan yardımlar; (günümüzde kölelik cahillikten kurtarma, hem Müslüman toplumları ezilmişlikten hem de kadınları kötü yoldan kurtarmak.) 4. Borçlulara yönelik çalışmalar; (gıda, eğitim, tıbbi bakım ile kira borçlarını ödemek ve cenaze masraflarını karşılamak gibi çalışmalar yapılmaktadır.) 4. fî-Sebîlillâh amacına yönelik çalışmalar: Bireysel veya örgütlü olarak İslâm'ı tanıtmayı hedefleyen programlar, Müslümanları ve özellikle gençleri geliştirmeye yönelik üniversiteler, okullar ve

birlikler tarafından yapılan seminer ve çalıştayları destekleyen programlar, İslâm'ı tanıtıcı kitap ve malzeme hazırlanması, felâketzedelere yardımda bulunmak. Malezya'da zekât adı altında yapılan faaliyetler bunlardan ibarettir. (Yavuz, 1992)

SONUÇ

Hicretin ikinci yılında farz kılınan ve İslâm'ın rükünlerinden biri olan zekât, varlıklı Müslümanlar üzerine farz kılınmıştır. Bu konumda olan kişiler yılda bir kere vermek suretiyle farzı yerine getirmiş olacaktır. Allâh tarafından farz kılınan zekât, insanların aralarında yardımlaşma ve dayanışma faaliyetinin en temel göstergesidir. Bu faaliyetlere dayanan toplumların aralarındaki dengenin sağlandığını ve sosyalleşmenin bulunduğunu gösteren tarihi veriler bulunmaktadır. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm ve Sünnette bunu destekleyen deliller bulunmaktadır. Bütün bunların amacı insanların haklarını koruma ve onların hak ve hukukunu en iyi şekilde ifa edebilmelerini sağlamaktır. Zekât fonu her zaman Müslümanların derdine çare olmuştur.

Biz de bu çalışmamızda genel olarak zekâtı ele aldık ve özelde ise **temlîk** konusunda mezheplerin farklı görüşlerini ve delillerini aktarmaya çalıştık. Temlîk şartını benimseyenler olduğu gibi onu şart olarak kabul etmeyenlerin sayısı da oldukça fazladır. Temlîk şartını kabul edenler, zekât verilecek yerleri, Kur'ân'ı Kerîm'de geçen "fakir, miskin, zekât amilleri, kalbini İslâm'a ısındırmak için verilen fon, köleler, borçlular, Allâh yolunda savaşanlar, yolda kalmış kimseler" şeklinde, sekiz gruptan ibaret olduğunu bize aktarmaktadır. Şart olmadığını söyleyen ulema ise Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen sekiz grubun kapsamını engin tutup zekât fonunu Allâh'a hizmet yolunda daha geniş sarf yerlerine ulaştırma amacını taşırlar.

Günümüzde başta Malezya olmak üzere bazı İslâm ülkelerinde zekât kurumsallaştırılarak devlet çatısı altında özel bir kurumun, denetim ve işleyişi takibi ile yürütülmektedir. Allâh yolunda yapılacak her türlü faaliyet zekât kurumu nezareti altında yapılabilir. Aynı zamanda Müslümanların her türlü sıkıntısının üstesinden gelmesi için her türlü destek yine zekât kurumu tarafından karşılanabilir. Diğer yandan Müslümanların kendi güvenliğini sağlamak için İslâm ordusuna ve onun teçhizatına yine zekât fonundan sarf edilebilir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) yeri gelmiş yeni dine girmiş kişilere zekât fonundan bir pay ayırmıştır.

Bugün Afrika başta olmak üzere misyonerlik faaliyetleri birçok ülkede bütün hızıyla devam etmektedir. Biz de Müslümanlar olarak zekâtı doğru ve yerinde kullanabilirsek bu faaliyete karşı önlem alabiliriz. Bu kavramları güzel bir şekilde incelediğimizde bize ışık tuttuğunu görmek mümkün olacaktır. Bunlardan sadece **fî-Sebîlillâh** kavramını esas aldığımız takdirde, bu da bize "Allâh yolunda" yapılan her şeyi anlatmaktadır. Bütün mesele Allâh rızasını kazanmak ve İslâm'ın değerlerini muhafaza etmektir.

KAYNAKÇA

Abduh, M. (2011) *Menâr Tefsiri,* çev. İbrahim Tüfekçi, İstanbul: Ekin Yayınları

Aybakan, B. (2011) "Temlik", *DİA,* İstanbul: T.D.V. Yayınları

Beyzâvî, N. *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl,* İstanbul: Matbaa-i Osmaniye Yayınları

Cici, R. (2016) *II. Uluslararası İslam Ticaret Hukuku Kongresi, "Günümüzdeki Meseleleri*", Konya: KTO Karatay Üniversitesi Yayınları

Çalık, B. (2016) *Zekât ve Temlîk Esası*, Kars: Kafkasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 8 (5).
Ebû Zehre, M. (1996) *el-Milkiyye ve Nazariyyetu'l-'Akd fi'ş-Şerî'atî'l-İslâmiyye,* Kahire: Daru'l-Fikri'l-'Arabî Yayınları
Erdoğan, M. (2015) *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü,* İstanbul: Ensar Yayınları
el-Bağdâdî, A. (2004) *Lübâbü't-Te'vîl fî Me'âni't-Tenzîl (Tefsîru'l-Hâzin),* Beyrut: Dâru'l-Ma'rife li't-Tibâ'ati ve'n-Neşr.
İbn Âbidîn, (1985) *Reddü'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr,* İstanbul: Şamil Yay.,.
İbn Kesîr, F. (1980) *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm,* Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye,.
İbn Teymiyye, A. (1997) *el-Mustedrek 'alâ Mecmû'i Fetâvâ Şeyhi'l-İslâm,* nşr. Medine: Vizâretü'ş-Şuûni'l-İslâmiyye ve'l-Evkâf ve'd-Da've ve'l-İrşâd.
İbnü'l-Arabî, B. (1974) *Ahkâmü'l-Kur'ân,* Kahire: İsa el-Babî el-Halebî Yayınları
Karaman, H. (1984) *İbadet ve Müessese Olarak Zekât,* İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları
Kasânî A. (1974) *Kitab Bedayıu's-sanai fi tertibi'ş-şerai,* Beyrût: Daru'l-Kitâbi'l-'Arabiyye Yayınları
Mevsılî, A. (2007) *el- İhtiyar li ta'lîli'l-Muhtâr,* İstanbul: Çağrı Yayınları
Râzî, F. (2002) *Tefsîr-i Kebîr-Mefâtîhu'l-Gayb,* çev. Suat Yıldırım, vd., İstanbul: Huzur Yayınları
el-Mâlikî, A. (1952) *Bulgatu's-Sâlik li-Akrebi'l-Mesâlik,* Mısır: Mustafa el-Bâbî el-Halebî Yayınları
Seyyid K. (1984) *fî Zılâli'l-Kur'ân,* çev. M. Emin Saraç, İstanbul: Hikmet Yayınları
Seyyid, H. (1992) *Fethu'l-Beyân Fî Makâsıdi'l-Kur'ân,* Nşr. 'Abdullâh B. İbrâhîm El-Ensârî, Beyrut: el-Mektebetu'l-'Asriyye.
Seyyid, S. (1997) *Fıkhu's-Sünne,* 3. b., Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî Yayınları
eş-Şibli, Ş. (1970) *Nûru'l-İzâh*, çev. Abdullah Aydın, İstanbul: Aydın Yayınları
Takî, M. uhammed Usmanî, *Mecelletu'l-Mecme'i'l-Fıkhiyyi'l-İslâmî,* Yayınları
Yavuz, Y. (2008) *İslâm'da Zekât Müessesesi,* 6. b., Bursa: Feyiz Yayınları
Yazır, E. (1997) *Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh Istılâhları Kâmusu,* İstanbul: Eser Neşriyat.
Zebîdî, M. (2002) *İthâfu's-Sâdeti'l-Muttakîn bi-Şerhi Esrâri İhyâ'i 'Ulûmi'd-Dîn,* Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-'İlmiyye Yayınları

EXTENDED ABSTRACT

Since the dawn of humanity, all the prophets have made it their motto to look after the poor and the needy. One of the greatest proofs of Islam's meticulous care for the poor is that Muslims have been looking after each other since the birth of Islam in Mecca, where they were few in number, oppressed due to their beliefs, lacked political structures and states. Zakat (charity) is one of the important obligations. There is no forgiveness for a Muslim who abandons it, and one who denies it becomes an infidel. The obligation of zakat has been established through the Quran, Sunnah, and Consensus. The verse in the Quran "Establish prayer and give zakat" (Al-Baqarah 2/43) is evidence of the obligation of zakat. Additionally, the hadith where the Prophet Muhammad sent Muadh ibn Jabal to Yemen and instructed him to teach the people about the obligation of zakat further confirms its obligation.

Zakat is one of the five pillars of Islam. Zakat was made obligatory in the second year of the Hijra. Additionally, zakat is mentioned together with prayer in many verses in the Holy Quran. this too It shows how important zakat is. Zakat, which was made obligatory in the second year of Hijra and is one of the pillars of Islam, was imposed on wealthy Muslims. Those in this position fulfill the obligation by giving it once a year. Zakat, mandated by Allah,

is the most fundamental indicator of mutual assistance and solidarity among people. Historical data shows that societies based on such activities maintain balance among themselves and have socialization. Moreover, there are evidences supporting this in the Quran and Sunnah. The aim of all this is to protect people's rights and ensure the best performance of their rights and laws. The zakat fund has always been a solution to the problems of Muslims. In this study, we generally discussed zakat and specifically tried to convey the different views and evidences of schools of thought on the issue of redistribution.There are those who accept the condition of redistribution, while there are many who do not accept it as a condition. Those who accept redistribution inform us that the places where zakat will be given are eight groups mentioned in the Quran: "the poor, the needy, those employed to administer the (funds), for those whose hearts have been (recently) reconciled (to Truth), for those in bondage and in debt, in the cause of Allah, and for the wayfarer" (At-Tawbah 9/60). Scholars who say it is not a condition aim to expand the scope of the eight groups mentioned in the Quran and allocate the zakat fund to wider areas serving Allah's cause. Today, in some Islamic countries, including Malaysia, Saudi Arabia, and Pakistan, zakat has been institutionalized and is conducted under the auspices of a special institution under the supervision and monitoring of the state.

All activities to be carried out in the name of Allah can be conducted under the supervision of the zakat institution. At the same time, any support needed by Muslims to overcome all kinds of difficulties can be provided by the zakat institution. On the other hand, to ensure their own security, Muslims can allocate funds from the zakat fund to the Islamic army and its equipment. Because Prophet Muhammad allocated a share from the zakat fund to those who had newly embraced the faith. Today, missionary activities continue at full speed in many countries, especially in Africa.

As Muslims, I believe that if zakat collections are systematically organized under the auspices of an institution or organization designated by the state, as in the examples in the Islamic world, or if zakat-collecting institutions and organizations are more closely supervised by the state, it would be more appropriate. Additionally, zakat is a great opportunity and blessing presented to Muslims by Allah. If we can use this opportunity wisely, we can be more beneficial to the people of our region and be aware of the situation of Muslims in the Islamic world. When we examine these concepts well, it will be possible to see that they shed light on us. If we focus only on the concept of "in the cause of Allah," this tells us about everything done "in the way of Allah." The whole issue is to earn the pleasure of Allah and to preserve the values of Islam.